

[מה ששנינו ברישא: "היה גדי כפות" לאור דווקא, אלא אפילו לא היה כפות אלא סמוך, מכל מקום חייב עליו, לפי שאין לו דעת לברוח. ומה שנקטה הסיפא "וגדי סמוך לו", אגב הרישא נקטה כך, שהואיל וברישא נקטה גדי כפות ועבד סמוך, לפיכך נקטה כאן עבד כפות וגדי סמוך, ולעולם אין הבדל בגדי בין כפות לשאינו כפות⁽³⁾].

ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר** [רבי יוחנן] הסובר כי על **אשו** שהזיקה חייב משום שנחשבת **חציו**, ובהבעיר אש ונשרף העבד, נחשב ששרפו הוא, וחייב עליו מיתה, מובן כי **משום הכי פטור** מתשלום ממון.

אלא למאן דאמר [ריש לקיש] הסובר כי על **אשו** שהזיקה חייב משום שנחשב **ממונו**, ובהבעיר אש ונשרף העבד, נחשב שממונו שרפו, **אמאי פטור** מתשלום ממון? וכי **אילו קטל תוריה עבדא** [הרג שורו עבד] **הכי נמי דלא מיחייב** [האם נפטר מתשלום ממון] מחמת זה? והרי מפורש בתורה שחייב ממון, שנאמר "כסף שלושים שקלים יתן לאדוניו" [שמות כא לב].

אמר לך רבי שמעון בן לקיש: הכא במאי עסקינן [במשנה מדובר] — **כשהצית בגופו של עבד**, ובאופן זה ממש הרגו בידים וחייב מיתה, ולכן פטור מתשלום ממון, **דקם ליה בדרבה מיניה**.⁽⁴⁾

ומקשינן: **אי הכי**, אם המשנה מדברת באופן

כב-ב לכן **ברישא** של המשנה, שהנר היה בתוך החנות, **בעל גמל חייב**, משום **דלא איבעי ליה לאפושטי בטעינה** [שלא היה צריך להטעין על הגמל כל כך הרבה פשתן] עד שיכנס לתוך החנות, וכיון שפשע בכך, חייב על מעשה הגמל אפילו שהיה אנוס בעת עשית הנזק, כיון שהיה לו למנוע מראש את הגמל מלהזיק, על ידי שהיה מטעינו בפחות פשתן.

ואילו **בסיפא** שהחנווני הניח את הנר מבחוץ, **חנווני חייב**, משום **דלא איבעי ליה לאנרחי נרו מאבראי** [שלא היה לו להניח את הנר מבחוץ], וכיון שפשע בזה, חייב החנווני על מה שהזיקה האש על ידי הגמל שהלך שם ברשות וכדין.

תא שמע: שנינו במשנה לקמן [סא ב]: **"המודליק את הגדיש וכו' וחיה גדי כפות לו לגדיש ועבד סמוך לו לגדיש, ונשרף עמו — חייב על הגדי והגדיש, לפי שאין לו דין מיתה בשביל העבד, שהיה לעבד לברוח. ואין לו דין קים ליה בדרבה מיניה לפוטרו מחיוב ממון.**

אבל אם היה **עבד כפות לו לגדיש וגדי סמוך לו והגדי סמוך לגדיש, ונשרף עמו עם הגדיש — פטור** כי היות וחייב מיתה על העבד, שנאמר "נקם ינקם" [שמות כא כ], לפיכך פטור מתשלומים על הגדי והגדיש. לפי שיש דין "קם ליה בדרבה מיניה" [פירוש: התקיים החיוב ממון בחיוב הגדול יותר שחל עליו, דהיינו חיוב מיתה].

3. רש"י.

חמה שלרבי יוחנן הסובר אשו משום חציו אם מת אדם באש חייב המבעיר מיתה כדין אדם

4. מכאן הוכיחו התוס' בסנהדרין עז א ד"ה סוף

כשמסר את האש לידי חרש שוטה וקטן, כי **חציו דחרש הוא**, שאין זה נחשב מעשה השולח אלא מעשה החרש, והחרש פטור על מעשיו.

אלא למאן דאמר [ריש לקיש] הסובר כי על **אשו** שהזיק חייב **משום** שנחשב **ממונו**, מדוע פטור כשמסר את אשו לידי החרש, והרי **אילו מסר** את **שורו** ל**חרש שוטה וקטן** והזיק השור כשהיה ברשותם, **הכי נמי דלא מיחייב?** הרי הוא חייב על כך שלא שמר את ממונו כהוגן, כמבואר לעיל [י א] שאם מסרו לחרש חייב, כך גם באשו יש לו להתחייב על כך שלא שמר את אשו שלא תזיק.

ומתרצינן: **הא אתמר עלה**, [הרי הגמרא על המשנה [שם] אמרה]: **אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה: לא שנו** שפטור על אשו שמסר לחרש שוטה וקטן **אלא כשמסר לו גחלת וליבה** אותו החרש, שהגחלת אינה

שהצית את העבד בידים, **מאי למימרא** [מה באה המשנה לומר], והרי דין פשוט הוא שפטור מממון באופן שנתחייב מיתה.

ומתרצינן: **לא צריכא** [לא הוצרכה] המשנה לחדש דין זה שפטור על הגדי, אלא **בגדי דחד ועבד דחד** [שהגדי היה שייך לאחד והעבד היה שייך לאחר], שבאופן זה יש חידוש שפטור על הגדי אף על פי שאינו חייב מיתה בשביל הגדי, אלא בשביל העבד של השני.

תא שמע: שנינו במשנה לקמן [נט ב]: **השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן** ושרף בשל חברו — **פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים**.

ומקשינן: **בשלמא למאן דאמר** [רבי יוחנן] הסובר כי על **אשו** שהזיקה חייב **משום** שנחשב **חציו**, מובן שפטור מדיני אדם

ההורג בידים.

אך הר"ן שם חולק וסובר שאף לרבי יוחנן אינו חייב מיתה, והקשו עליו מסוגיין, שמוכח שחייב מיתה דאם לא כן לא היה כאן פטור "קם ליה בדרכא מיניה". ועיין לעיל בהקדמה שהבאנו שיש מן הראשונים הסוברים שלמסקנא חזרה בה הגמרא וגם לרבי יוחנן עיקר חיובו משום ממונו ולא נחשב שעושה בידים ולפי זה לא קשה מכאן על דברי הר"ן כיון שהר"ן מעמיד דבריו לפי המסקנא.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי תירץ דברי הר"ן, שבאמת אין כונת הגמרא שלרבי יוחנן פטור מממון משום קלב"מ, אלא יסוד פטורו הוא מדברי תנא דבי חזקיה המחודש שגם ההורג אדם בשוגג פטור מתשלומין, ואף שאינו חייב מיתה. וביאר הגרי"ז דפטור זה איננו משום קלב"מ,

אלא שנתחדשה כאן הלכה שההורג אדם פטור מממון ואף במקום שאינו חייב מיתה! ולפי זה מתבארת הסוגיא כך: בשלמא למ"ד אשו משום חציו משום הכי פטור — שהרי ההורג אדם פטור מממון אף במקום שאינו חייב מיתה [לא משום קלב"מ] אלא למ"ד אשו משום ממונו ולשיטתו אין המבעיר נחשב להורג אדם אמאי פטור וכו' ועל זה מתרצת הגמרא — אמר לך רשב"ל הב"ע שהצית בגופו של עבד ולכן פטור מתשלומים מדין קלב"מ, אבל לרבי יוחנן אין צריכים כלל לטעם של קלב"מ כדי לפטרו, כיון שכל מכה אדם פטור מדמי הנהרג. ולפי זה אין ראייה כלל מסוגית הגמרא שלמ"ד אשו משום חציו אם נהרג אדם באש שחייב המבעיר מיתה, ומיושבים דברי הר"ן. (וע"ע מה שתירץ באבן האזל פ"ב מנז"מ ה"י, ובמנחת חינוך מצוה נ"ו).

שמשמעותו שיצאה האש מעצמה ודלקה בשל חברו, וסיים הכתוב בנזקי גופו שקראו הכתוב "המבעיר" בידים, לומר לך: כי חייב על אשו שהזיק משום שנחשב חציו וכאילו הזיק בגופו.

אמר רבא, קשיא ליה (היה קשה לו) **לאביי: למאן דאמר** [רבי יוחנן] הסובר כי על אשו שהזיק חייב משום שנחשב חציו, אם כן **טמון באש דפטור רחמנא** [שפטרו הכתוב] **חיבי משכחת לה** [כיצד שייך]?

וניחא ליה [והתיישב לו]: **כגון שנפלה דליקה לאותו חצר שלו, ונפלה גדר המפרידה בין חצרו לחצר של חברו שלא מחמת דליקה, והלכה האש והדליקה והזיקה בחצר אחרת, דהתם** [ששם] **בחצר האחרת, כבר כלו ליה חציו, שהרי בשעה שהדליק את האש דהיינו זריקת החץ היה גדר המפריד בין חצרו לחצר של חברו, ולא היתה אפשרות שהאש תלך ותזיק בשל חברו, ורק אחר כך נתחדשה האפשרות שתוכל ללכת ולהזיק, אם כן מה שהאש עוברת לחצר של השני אינו נחשב חציו.**

ומקשינן: **אי הכי**, אם מדובר באופן זה, אם כן **לענין גלוי שאינו טמון, נמי** [גם כן] **כלו ליה חציו!** וצריך להיות פטור גם על מה שגלוי.

אלא, חוזרת בה הגמרא ואומרת: **למאן** [רבי יוחנן] **דאית ליה** [שיש לו] את הסברא שחייב על אשו משום חציו, **אית ליה נמי** [יש לו גם] את הסברא שחייב על אשו משום ממזנו, ולכן חייב על הגלוי שנשרף

יכולה להזיק כל זמן שלא מלבים אותה. ואינו נחשב כמוסר חפץ המזיק לידי חרש שוטה וקטן. אבל אם מוסר לו **שלהבת** — **חייב, מאי טעמא? ברי היזקא** [ודאי הזיקו], וחייב לשמור על השלהבת שלא תזיק, וכשמוסרו לידי חרש שוטה וקטן, הרי הוא פושע בשמירת החפץ וחייב על כך.

ורבי יוחנן הסובר כי חייב על אשו משום שנחשבת חציו, **אמר: כי אפילו במוסר שלהבת לידי החרש — פטור, כי קסבר: צבתא** ⁽⁵⁾ **דחרש קא גרים** [אחיזתו של החרש גרמה] את ההבער, שהוא נטלה והולכה לגדיש. ואינו נחשב מעשה השולח אלא מעשה החרש, והחרש פטור על מעשיו, והשולח לא מיהיב עד דמסר ליה לחרש, **גוויא סילתא ושרגא** [קוצים זרדים ונר], שבאופן זה מתייחס מעשה ההיזק לשולח.

אמר רבא: קרא ומתניתא [פסוק וברייתא] **מסייע ליה לרבי יוחנן** שחייב על אשו משום שנחשב חציו.

קרא [הפסוק] **מסייע: דכתיב:** [שמות כב] **"כי תצא אש", "תצא" משמע מעצמה, שלא הדליק בעצמו את גדישו של חבירו, אלא בתוך שלו הדליק, והאש הלכה מעצמה, ואף על פי כן כתוב "ישלם המבעיר את הבעירה", שהתורה קוראת לו "המבעיר את הבעירה" כאילו הוא הדליקו בעצמו, שמע מינה** [מוכח מזה] **כי אשו ההולך מעצמו, חייב עליו משום שנחשב חציו.**

מתניתא [הברייתא] **מסייעת דתניא: פתח הכתוב בנזקי ממזנו** שנאמר **"כי תצא אש"**

5. אחיזתו וכוחו, מלשון צבת. ויש גורסים "צוותא" כלומר חברה, כי מה שחבר לשלהבת